

Nederlandse gedragcode wetenschappelijke integriteit

2018

Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit

2018

Dit werk wordt gepubliceerd met een CC-BY 4.0 licentie. Verwijs zorgvuldig naar de bron: Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit (2018).

De volgende link zorgt ervoor dat deze code op lange termijn via internet te vinden blijft: <https://doi.org/10.17026/dans-2cj-nvwu>. De Engelstalige versie van deze code is te vinden via deze link.

Inhoudsopgave

Betekenis van in deze gedragscode gehanteerde afkortingen	6
Preambule	7
1. Reikwijdte en overgangsbepalingen	10
1.1 Op welke activiteiten is deze code van toepassing?	10
1.2 Welke instellingen zijn aan deze code gebonden?	10
1.3 Voor wie binnen de onderschrijvende instellingen geldt deze code?	10
1.4 Afgrenzing met andere regelingen	11
1.5 Inwerkingtreding en overgangsbepalingen	11
2. Principes	13
1. Eerlijkheid	13
2. Zorgvuldigheid	13
3. Transparantie	13
4. Onafhankelijkheid	13
5. Verantwoordelijkheid	13
3. Normen voor goede onderzoekspraktijken	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Ontwerp	16
3.3 Uitvoering	17
3.4 Verslaglegging	17
3.5 Beoordeling en peer review	18
3.6 Communicatie	18
3.7 Normen die voor alle onderzoeksfasen gelden	18
4. Zorgplichten van de instelling	20
4.1 Inleiding	20
4.2 Training en supervisie	20
4.3 Onderzoekscultuur	20
4.4 Databeheer	20
4.5 Openbaarmaking en verspreiding	21
4.6 Ethische normstelling en procedures	21
5. Niet-naleven van de normen: maatregelen en sancties	23
5.1 Inleiding	23
5.2 Schending van de wetenschappelijke integriteit, bedenkelijk gedrag of lichte tekortkoming	23
5.3 Sancties en andere maatregelen	24
5.4 Klachten over schending van de wetenschappelijke integriteit	25
Bijlage	28
Voorbeelden van wettelijke voorschriften en gedragscodes die overlappen met of grenzen aan de normen voor verantwoorde onderzoekspraktijken	

Betekenis van in deze gedragscode gehanteerde afkortingen

- **ALLEA:** All European Academies
<http://www.allea.org/>
- **KNAW:** Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
<https://www.knaw.nl/>
- **NFU:** Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra
<http://www.nfu.nl/>
- **NWO:** Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
<http://www.nwo.nl/>
- **OECD:** Organisation for Economic Co-operation and Development
<http://www.oecd.org/>
- **TO2-federatie:** samenwerkende Toegepast Onderzoek Organisaties (*Deltares, MARIN, NLR, TNO, WR*)
<https://www.to2-federatie.nl/>
- **VSNU:** Vereniging van Universiteiten
<http://www.vsnu.nl/>

Preambule

Wetenschappelijk onderzoek is, in de woorden van de *European Code of Conduct for Research Integrity* (revised version, 2017, hierna aangeduid als: ALLEA-code), “*the quest for knowledge obtained through systematic study and thinking, observation and experimentation*”. Wetenschappelijke disciplines kunnen verschillen in hun benaderingen en methodes, maar de gemeenschappelijke drijfveer is de wens om onszelf en de wereld waarin wij leven beter te begrijpen en om deze kennis te delen. In de moderne kennissamenleving heeft wetenschappelijk onderzoek daarbij een rol gekregen die niet meer is weg te denken. Wetenschap levert kennis over en inzichten in alle aspecten van de werkelijkheid, en daarmee ook de bouwstenen voor politieke besluitvorming en impulsen voor maatschappelijke ontwikkeling en economische groei. Aan de wetenschap worden daarom steeds meer, en beter gearticuleerde, eisen gesteld vanuit politiek en samenleving.

Voor het goed functioneren van wetenschap is wetenschappelijke integriteit van essentieel belang. Dit geldt voor alle disciplines. Wetenschappelijk onderzoek ontleent zijn status immers aan het feit dat het gaat om een normatief gereguleerd proces, waarbij die normativiteit deels methodologisch en deels ethisch van aard is en gearticuleerd kan worden in een aantal leidende principes: *eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid*. Wanneer deze principes niet leidend zijn, bedreigt dit zowel de kwaliteit als de betrouwbaarheid van de wetenschap. Dat kan leiden tot directe schade, bijvoorbeeld aan de omgeving of patiënten, en kan het publieke vertrouwen in de wetenschap en het vertrouwen tussen wetenschappers onderling aantasten. Het is daarom van groot belang dat de principes van goede en integere wetenschapsbeoefening en de daaruit voortvloeiende normen voor goede onderzoekspraktijken helder geformuleerd zijn en breed onderwezen, gekend en toegepast worden. Deze gedragscode is daarop gericht en vervult een drieledige rol:

- I Aan onderzoekers, onderzoekers in opleiding en studenten biedt hij een educatief en normatief kader (hoofdstukken 2 en 3) dat zij geacht worden

te internaliseren en leidend te laten zijn bij hun onderzoeksactiviteiten.

- II Aan instellingsbesturen en commissies voor wetenschappelijke integriteit levert de code een toetsingskader bij de beoordeling van vermeende schendingen van de wetenschappelijke integriteit (hoofdstukken 3 en 5).
- III Voor de instellingen formuleert deze code bovendien een aantal zorgplichten (hoofdstuk 4).

Met name vanuit de eerstgenoemde rol ziet de code zowel op (a) methodologische normativiteit (wat doet een goede wetenschapper) als op (b) ethische normativiteit (wat doet een integere wetenschapper). Maar ook voor de beoordeling van vermeende schendingen van wetenschappelijke integriteit kunnen beide aspecten van belang zijn. De grens tussen (a) en (b) is immers niet altijd makkelijk te trekken. In het bijzonder zijn gevallen waarin de methodologische normen in substantiële mate, systematisch en verwijtbaar niet worden nageleefd daarmee ook vanuit ethisch perspectief laakbaar. Bij grove nalatigheid is slordige wetenschap (‘sloppy science’, ‘questionable research practices’) meer dan zomaar een fout of onzorgvuldigheid, maar een kwestie die ook de integriteit van de wetenschapsbeoefening raakt. Het wegingskader van paragraaf 5.2 houdt hiermee rekening.

Sinds het verschijnen van de eerste versie van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening in 2004 is er in Nederland, maar ook internationaal, veel aandacht geweest voor het belang van integere wetenschapsbeoefening en voor de rol die een gedragscode daarbij kan spelen. Dat heeft de afgelopen jaren al aanleiding gegeven tot kleine wijzigingen. Inmiddels is behoefte ontstaan aan een nieuwe tekst met heldere normen en een duidelijker interne systematiek, die aansluit bij internationale ontwikkelingen en die bruikbaar is voor zowel fundamenteel als toegepast en praktijkgericht onderzoek.¹ Daarom is nu gekozen voor een volledige herziening.

1. Zie het rapport dat de Commissie Verkenning Herziening Gedragscode Wetenschapsbeoefening in 2016 uitbracht aan VSNU, KNAW, NFU en NWO: [www.vsnunl.nl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Adviesrapport Commissie Verkenning Herziening Gedragscode Wetenschapsbeoefening 2016.pdf](http://www.vsnunl.nl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Adviesrapport%20Commissie%20Verkenning%20Herziening%20Gedragscode%20Wetenschapsbeoefening%202016.pdf).

De manier waarop wetenschappelijk onderzoek wordt verricht en georganiseerd, de wijze waarop het ingebed is in de samenleving en de opvattingen over goede onderzoekspraktijken zullen blijven evolueren. Ook de normen voor goede onderzoekspraktijken en de zorgplichten uit deze code behoeven daarom van tijd tot tijd aanpassing. Op sommige fronten is de praktijk van wetenschappelijk onderzoek sterk in beweging: men denke aan het toenemend belang van het gebruik en beheer van data en de ontwikkelingen op het gebied van *open science*. Verwacht mag worden dat uitbreiding en aanpassing van de code op deze en andere punten in de toekomst noodzakelijk is.

Deze code is een gedragscode voor onderzoekers en instellingen in Nederland, die de kaders respecteert van internationale raamdocumenten² zoals de *Singapore Statement on Research Integrity* (2010)³, de *Best Practices for Ensuring Scientific Integrity and Preventing Misconduct* van de OECD (2007)⁴, en de (recent herziene) *European Code of Conduct for Research Integrity* van ALLEA (2017)⁵. Vergeleken met de ALLEA-code is de hier gepresenteerde code op punten specifiek en gedetailleerder.

Hoofdstuk 1 van deze code regelt de reikwijdte: op welke activiteiten is deze code van toepassing en wie zijn aan deze code gebonden?

Vervolgens bestaat deze code, analoog aan de ALLEA-code en documenten uit veel andere landen, uit de volgende onderdelen:

- Hoofdstuk 2 definieert een vijftal principes van wetenschappelijke integriteit die de grondslag vormen voor goede onderzoekspraktijken.
- Hoofdstuk 3 concretiseert deze principes tot 61 normen voor goede onderzoekspraktijken. Voor goed onderzoek is vereist dat onderzoekers deze normen steeds in acht nemen. De normen zijn gespecificeerd voor de verschillende fasen van het onderzoeksproces.
- Hoofdstuk 4 formuleert zorgplichten voor de instellingen: zij moeten voor een werkomgeving zorgen waarbinnen goede onderzoekspraktijken worden bevorderd en gewaarborgd.

- Hoofdstuk 5 bepaalt in welke gevallen niet-naleven van de normen uit hoofdstuk 3 schending van de wetenschappelijke integriteit kan opleveren en een sanctie kan worden opgelegd: alleen in ernstige gevallen. Maar ook in minder ernstige gevallen kan het nodig zijn dat de instelling corrigerende en mogelijk tevens preventieve maatregelen treft.

Primair verantwoordelijk voor goed onderzoek zijn de onderzoekers, hun leidinggevenden en de instellingen waarbinnen zij werkzaam zijn. Zij hebben echter ook te maken met de manier waarop wetenschappelijk onderzoek in Nederland, binnen de context van de Europese Unie, is georganiseerd en gefinancierd. Ook andere partijen binnen dat systeem, zoals financiers van onderzoek (waaronder de overheid), uitgeverijen, tijdschriftredacties en maatschappelijke partners kunnen goede en integere wetenschapsbeoefening faciliteren of belemmeren. Zij zullen zich doorgaans niet aan deze code binden, en hebben soms eigen codes of regelingen.⁶ Toch zouden ook voor hen tenminste de principes uit deze code leidend moeten zijn.

2. Een nog weer ruimer kader levert de - recent herziene - Recommendation on Science and Scientific Researchers van de UNESCO. Te raadplegen via: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=49455&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

3. Te raadplegen via: <http://wcrif.org/guidance/singapore-statement>.

4. Te raadplegen via: <https://www.oecd.org/sti/sci-tech/40188303.pdf>.

5. Te raadplegen via: <http://www.allea.org/wp-content/uploads/2017/05/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017.pdf>.

6. Veel tijdschriften en uitgeverijen hebben zich gebonden aan de richtlijnen van het Committee on Publication Ethics (COPE). Te raadplegen via: <https://publicationethics.org/resources/guidelines>.

1. Reikwijdte en overgangs- bepalingen

1. Reikwijdte en overgangsbepalingen

1.1 Op welke activiteiten is deze code van toepassing?

1. Deze code gaat over wetenschappelijk onderzoek in den brede, zoals dat wordt uitgevoerd aan de instellingen die deze code onderschrijven. Dit omvat zowel publiek als privaat gefinancierd en zowel fundamenteel als toegepast en praktijkgericht onderzoek.
2. ‘Onderzoek’ omvat alle activiteiten die aan de onderzoekspraktijk verbonden zijn: het opstellen van aanvragen, opzet en uitvoering van het onderzoek, beoordeling en *peer review*, het optreden als inhoudelijk deskundige, verslaglegging, verantwoording en publiciteit.
3. Op populairwetenschappelijke uitingen, onderwijsmateriaal en adviezen van onderzoekers zijn de principes en normen van deze code van toepassing voor zover dat in redelijkheid kan worden verlangd.
4. Naast wetenschappelijke integriteit zijn er andere vormen van integriteit. Zo moet de onderzoeker bijvoorbeeld ondergeschikten, studenten en collega’s respectvol behandelen, en mag er niet gefraudeerd worden met declaraties. Voor zover deze vormen van integriteit geen directe relatie hebben met de wetenschapsbeoefening als zodanig, vallen zij buiten de reikwijdte van deze code.⁷ De grens is niet altijd helder; daarom zijn ook enkele twijfelgevallen in deze code opgenomen.⁸

1.2 Welke instellingen zijn aan deze code gebonden?

5. Deze gedragscode is bindend uit hoofde van zelfregulering en dus bindend voor de instellingen die hem onderschrijven.

6. Deze code wordt in ieder geval onderschreven door de KNAW, NFWO, NWO, de TO2-federatie, de Vereniging Hogescholen en de VSNU. Deze organisaties dragen er zorg voor dat de instituten, universitair medische centra, hogescholen en universiteiten die zij vertegenwoordigen of die onder hen ressorteren, deze code onderschrijven.
7. Ook andere instellingen, inclusief private ondernemingen, kunnen deze code onderschrijven.
8. Gezamenlijk onderzoek met andere - ook private - instellingen die deze code, of een vergelijkbare code, niet hebben onderschreven, vindt uitsluitend plaats als voldoende vertrouwen bestaat dat het eigen aandeel van het onderzoek kan worden uitgevoerd overeenkomstig deze code en de gezamenlijke producten zullen beantwoorden aan algemeen aanvaarde principes van wetenschappelijke integriteit.

1.3 Voor wie binnen de onderschrijvende instellingen geldt deze code?

9. Binnen de instellingen die deze code onderschrijven, gelden de hoofdstukken 2 en 3 in de eerste plaats voor:
  - individuele onderzoekers, inclusief promovendi (ook buitenpromovendi), gastonderzoekers, deeltijdonderzoekers en externe professionals voor zover zij in het onderzoek van de instelling participeren dan wel hun onderzoek onder de naam van de instelling naar buiten brengen;
  - begeleiders, projectleiders, onderzoeksdirecteuren en leidinggevendenden voor zover zij de opzet en uitvoering van het onderzoek mede bepalen.

7. Maar vallen mogelijk wel onder andere integriteitscodes en/of onder wettelijke voorschriften.

8. Bijvoorbeeld - in navolging van de ALLEA-code - in hoofdstuk 3 norm 61 en in hoofdstuk 4 zorgplicht 5.

10. De hoofdstukken 2 en 3 gelden ook voor het werk van andere bij het onderzoek betrokken actoren, zoals ondersteunend personeel, studenten of participerende burgers. Maar uitsluitend de onderzoekers of projectleiders in wier opdracht of onder wier verantwoordelijkheid zij werken, zijn op het niet-naleven van de normen uit deze code aanspreekbaar.
  11. In het onderwijs is deze code van betekenis als onderwerp van kennisoverdracht en training en als normatief kader bij wetenschappelijk onderzoek en onderzoeksstages van studenten. Wetenschappelijk onderzoek van studenten valt daarmee binnen de normatieve kaders van deze code (hoofdstukken 2 en 3). Maar zolang dat onderzoek slechts binnen een educatieve context verricht wordt en niet resulteert in publicaties anders dan een openbaar gemaakte scriptie, kan niet-naleven van de normen uit deze code niet leiden tot een klachtprocedure als bedoeld in paragraaf 5.4 of het opleggen van sancties als bedoeld in paragraaf 5.3.⁹
  12. Hoofdstuk 4 richt zich vooral tot de instellingen zelf en de daar werkzame functionarissen die een taak in het management of bestuur hebben. Tot de taak van de instellingen en deze functionarissen behoort ook er op toe te zien dat de onderzoekers zich aan de normen van hoofdstuk 3 houden.
- #### 1.4 Afgrenzing met andere regelingen
13. Deze code bevat algemene normen voor alle disciplines en voor de instellingen die de code onderschrijven. Deze kunnen per discipline of instelling schriftelijk worden gespecificeerd of aangevuld, maar niet afgezwakt.
  14. Ook op sommige gebieden die grenzen aan of overlappen met dat van de wetenschappelijke integriteit bestaan wettelijke voorschriften en gedragscodes voor onderzoekers. Zie de bijlage voor een beknopt overzicht. Als de onderzoeker zo'n wettelijk voorschrift of gedragscode niet naleeft, zal dat er soms toe leiden dat óók een norm uit hoofdstuk 3 van deze code niet is nageleefd. Dan is niet alleen sanctionering op grond van dat wettelijk voorschrift of die gedragscode mogelijk, maar ook een maatregel of sanctie als bedoeld in paragraaf 5.3 van deze code.
  15. Indien toepassing van deze code tot strijd met een wettelijk voorschrift leidt, heeft toepassing van het wettelijk voorschrift voorrang boven toepassing van deze code.
- #### 1.5 Inwerkingtreding en overgangsbepalingen
16. Deze code treedt in werking op 1 oktober 2018 voor instellingen door welke hij vóór of op 1 september 2018 is onderschreven.
  17. Voor instellingen door welke deze code na 1 september 2018 is onderschreven, treedt deze code in werking op een door die instelling vast te stellen tijdstip.
  18. De hoofdstukken 2, 3 en 5 van deze code zijn van toepassing op:
    - a. na de inwerkingtreding gestart onderzoek, en
    - b. na de inwerkingtreding gestarte onderzoeksactiviteiten in voordien gestart onderzoek.
  19. De Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening (herziening 2014) wordt ingetrokken, met dien verstande dat hij van toepassing blijft op:
    - a. voor de inwerkingtreding van deze Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit voltooid onderzoek, en
    - b. voor de inwerkingtreding van deze Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit gestarte onderzoeksactiviteiten die bij de inwerkingtreding nog niet zijn voltooid.
  20. Een instelling kan in een vóór de inwerkingtreding van de code vastgesteld plan van aanpak bepalen dat één of meer zorgplichten uit hoofdstuk 4 later in werking treden. Het plan van aanpak vermeldt de latere datum. Deze kan per zorgplicht verschillen.

9. Het werk van studenten valt wel onder andere regelingen, zoals de Onderwijs- en Examenregeling (OER) van hun opleiding.

2. Principes

2. Principes

Principes vormen de grondslag voor de praktijk van integer onderzoek. Zij zijn leidend voor de individuele onderzoeker, maar ook voor andere bij het onderzoek betrokken partijen, zoals de instellingen waarbinnen onderzoek plaatsvindt, uitgeverijen, wetenschappelijke redacties, financiers van onderzoek en wetenschappelijke verenigingen, die gezien hun rol en hun belang bij een verantwoorde onderzoekspraktijk geacht mogen worden de wetenschappelijke integriteit te bevorderen.

Deze code baseert zich op de volgende vijf, breed gedragen, principes¹⁰, die in de cursieve tekst telkens worden toegelicht aan de hand van voorbeelden van hun uitwerking voor de praktijk van het onderzoek. Deze toelichtingen vormen daarmee de verbinding tussen de principes en de in hoofdstuk 3 geformuleerde normen.

1. Eerlijkheid

Eerlijkheid houdt onder andere in dat men geen ongefundeerde claims doet, dat men over het onderzoeksproces correct rapporteert, dat men data of bronnen niet verzint of vervalst, dat men alternatieve visies en tegenargumenten serieus neemt, dat men open is over onzekerheidsmarges, en dat men resultaten niet gunstiger dan wel ongunstiger voorstelt dan ze zijn.

2. Zorgvuldigheid

Zorgvuldigheid houdt onder andere in dat men wetenschappelijke methoden gebruikt en optimale precisie betracht bij het ontwerp, de uitvoering, verslaglegging en disseminatie van het onderzoek.

3. Transparantie

Transparantie houdt onder andere in dat het voor anderen helder is op welke data men zich heeft gebaseerd, hoe deze zijn verkregen, welke resultaten men heeft bereikt en langs welke weg, en wat de rol van externe belanghebbenden is geweest. Als delen van het onderzoek of van de data niet toegankelijk worden gemaakt, dient de onderzoeker goed gemotiveerd aan te geven waarom dat niet mogelijk is. De wijze van uitvoering en fasering van het onderzoeksproces moet tenminste voor vakgenoten te volgen zijn. Dit betekent in ieder geval dat de argumentatie helder moet zijn en dat de stappen in het onderzoeksproces controleerbaar moeten zijn.

4. Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid houdt onder andere in dat men zich in de keuze van de methode, bij de beoordeling van de data en in de weging van alternatieve verklaringen, maar ook bij het beoordelen van onderzoek of onderzoeksvoorstellen van anderen, niet laat leiden door buiten-wetenschappelijke overwegingen (bijvoorbeeld overwegingen van commerciële of politieke aard). Aldus geformuleerd omvat onafhankelijkheid ook onpartijdigheid. Onafhankelijkheid is in elk geval vereist bij de opzet en uitvoering van en rapportage over het onderzoek; bij de keuze van het onderzoeksobject en van de onderzoeksvraag is onafhankelijkheid niet altijd nodig.

5. Verantwoordelijkheid

Verantwoordelijkheid houdt onder andere in dat men zich rekenschap geeft van het feit dat men als onderzoeker niet in isolement opereert, en daarom binnen de grenzen van het redelijke rekening houdt met de legitieme belangen van bij het onderzoek betrokken personen en dieren, van eventuele opdrachtgevers en financiers, en van de omgeving. Verantwoordelijkheid houdt ook in dat men onderzoek doet dat wetenschappelijk en/of maatschappelijk relevant is.

10. Voor een onderbouwing van de keuze voor juist deze vijf principes, ook tegen de achtergrond van wat internationaal gebruikelijk is, zie het rapport dat de Commissie Verkenning Herziening Gedragscode Wetenschapsbeoefening in 2016 uitbracht aan VSNU, KNAW, NWO en NFU: [www.vsnunl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Adviesrapport Commissie Verkenning Herziening Gedragscode Wetenschapsbeoefening 2016.pdf](http://www.vsnunl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Adviesrapport%20Commissie%20Verkenning%20Herziening%20Gedragscode%20Wetenschapsbeoefening%202016.pdf)

Principes kunnen worden gezien als ‘deugden’ van een goede onderzoeker; die brengen de onderzoeker ertoe in allerlei verschillende omstandigheden de juiste keuzes te maken. De belangrijkste van die juiste keuzes zijn in hoofdstuk 3 in de vorm van normen geconcretiseerd. Principes zijn door hun aard minder aan verandering onderhevig dan de normen van hoofdstuk 3, die soms aangepast of uitgebreid zullen moeten worden naarmate onderzoekspraktijken veranderen. Ook bij zulke aanpassingen of uitbreidingen blijven de principes leidend.

Principes zijn ook leidend in casus die niet door de normen van hoofdstuk 3 gedekt worden. Als echter in zo’n geval in strijd met een principe is gehandeld, maar niet tevens met een in hoofdstuk 3 vermelde norm, noch met een aanvullende norm voor een discipline of instelling, wordt geen sanctie als bedoeld in hoofdstuk 5 opgelegd.

Principes kunnen soms conflicteren. Zo kan verantwoordelijkheid jegens een opdrachtgever of met betrekking tot de openbare veiligheid soms grenzen stellen aan de transparantie die een onderzoeker kan betrachten. Dat vereist in dergelijke gevallen een afweging aan welke van die principes in welke mate voorrang moet worden gegeven. Waar nodig zijn die afwegingen bij het opstellen van de normen van hoofdstuk 3 steeds gemaakt.

3. Normen voor goede onderzoeks- praktijken

3. Normen voor goede onderzoekspraktijken

3.1 Inleiding

De in hoofdstuk 2 vermelde principes worden in dit hoofdstuk uitgewerkt in meer concrete normen voor goede onderzoekspraktijken. De normen bepalen waaraan een onderzoeker zich in zijn of haar onderzoek, al dan niet in teamverband, moet houden. Ze zijn in hoofdzaak geformuleerd per fase van het wetenschappelijk onderzoek: ontwerp, uitvoering, verslaglegging, beoordeling en peer review, communicatie. Paragraaf 3.7 sluit af met enkele normen die voor alle fasen gelden. Bij de concrete uitwerking en toepassing van de normen kunnen de verschillen tussen fundamenteel, toegepast en praktijkgericht onderzoek van belang zijn.

De in dit hoofdstuk opgenomen normen zijn algemeen. Ze kunnen per discipline of instelling schriftelijk worden gespecificeerd of aangevuld, maar niet afgezwakt.

3.2 Ontwerp

1. Houd bij de bepaling van onderwerp en inrichting van het onderzoek rekening met de belangen van wetenschap en/of samenleving.
2. Doe onderzoek dat wetenschappelijk en/of maatschappelijk van betekenis kan zijn.
3. Doe geen ongefundeerde claims over te behalen resultaten.
4. Houd rekening met de laatste wetenschappelijke inzichten.
5. Zorg voor een onderzoeksopzet waarmee de onderzoeksvraag beantwoord kan worden.
6. Geef een zorgvuldige methodologische onderbouwing.
7. Maak als het onderzoek in opdracht uitgevoerd wordt en/of door derden wordt gefinancierd altijd duidelijk wie de opdrachtgever en/of financier is.
8. Betrach openheid over de rol van externe belanghebbenden en over mogelijke

belangenconflicten.¹¹

9. Maak bij onderzoek met externe partners heldere afspraken over zaken die de wetenschappelijke integriteit betreffen en zaken die daaraan kunnen raken, zoals intellectuele eigendomsrechten, en leg deze schriftelijk vast.
10. Beschrijf waar nodig hoe de verzamelde onderzoeksgegevens worden geordend en gecategoriseerd, zodat de onderzoeksgegevens controleerbaar zijn en kunnen worden hergebruikt.
11. Maak de onderzoeksgegevens en de onderzoeksdata na afloop van het onderzoek zoveel mogelijk publiek beschikbaar. Leg, als onderzoeksgegevens en/of de onderzoeksdata niet voor het publiek beschikbaar gemaakt kunnen worden, de valide redenen¹² daarvoor vast.
12. a. Stel bij een onderzoek naar een veronderstelde schending van de wetenschappelijke integriteit alle onderzoeksgegevens en/of onderzoeksdata beschikbaar voor controle onder de door het bestuur van de instelling vastgestelde vertrouwelijkheidscondities.
b. In zeer uitzonderlijke gevallen kunnen er zwaarwegende redenen zijn om delen van het wetenschappelijk onderzoek, inclusief de data, niet beschikbaar te stellen voor een eventueel onderzoek naar een veronderstelde schending van de wetenschappelijke integriteit. Deze gevallen behoeven vastlegging en de instemming van het bestuur van de instelling voorafgaand aan het gebruik van de onderzoeksgegevens en/of de onderzoeksdata binnen het wetenschappelijk onderzoek alsmede vermelding in de eventuele openbaarmaking van de onderzoeksresultaten.
13. Zorg dat de vereiste toestemmingen worden verkregen en dat voor zover nodig ethische toetsing plaatsvindt.

11. Bijvoorbeeld met gebruik van een Verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid als aanbevolen in het rapport "Wetenschap op bestelling" van de KNAW (2005), blz. 46.

12. Valide redenen, waaronder vertrouwelijkheid, kunnen worden gevonden in: Europese Raad, Raadsconclusies: The transition towards an Open Science system, paragraph 14 (Brussel, 27/05/2016, 9526/16, via: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/en/pdf).

14. Neem alleen onderzoeksopdrachten aan die volgens de normen uit deze code uitgevoerd kunnen worden.
15. Ga gezamenlijk onderzoek met een onderzoekspartner, die niet behoort tot een instelling die deze code of een vergelijkbare code heeft onderschreven, uitsluitend aan als voldoende vertrouwen bestaat dat het eigen aandeel van het onderzoek kan worden uitgevoerd overeenkomstig deze code en de gezamenlijke producten zullen beantwoorden aan algemeen aanvaarde principes van wetenschappelijke integriteit.

3.3 Uitvoering

16. Wees precies en accuraat bij de uitvoering van het onderzoek.
17. Hanteer wetenschappelijke methoden.
18. Vermijd dat de keuze van de onderzoeksmethode, de data-analyse, de beoordeling van de resultaten en de weging van mogelijke verklaringen worden bepaald door buiten-wetenschappelijke belangen, argumenten of voorkeuren (bijvoorbeeld commerciële of politieke).
19. Verzin geen data of onderzoeksresultaten en rapporteer niet over verzonnen data of onderzoeksresultaten alsof ze echt zijn.
20. Doe recht aan alle verkregen onderzoeksresultaten.
21. Verwijder of wijzig geen resultaten zonder expliciete en deugdelijke rechtvaardiging. Voeg geen verzonnen data toe tijdens de data-analyse.
22. Zorg dat bronnen controleerbaar zijn.
23. Beschrijf eerlijk, zorgvuldig en zo transparant mogelijk de data die verzameld zijn voor en/of gebruikt zijn in het onderzoek.
24. Beheer de verzamelde data zorgvuldig en bewaar zowel de ruwe als de bewerkte versies gedurende een voor de discipline en methodologie passende termijn.
25. Werk er aan mee dat data waarvoor dat gepast is, overeenkomstig de *FAIR-beginselen*¹³ vindbaar, toegankelijk, interoperabel en herbruikbaar zijn (*Findable, Accessible, Interoperable, Re-usable*).
26. Houd rekening met belangen van (proef) personen, (proef)dieren en de risico's voor de onderzoekers en de omgeving, waarbij in ieder geval alle relevante wettelijke voorschriften en gedragscodes in acht wordt genomen.¹⁴

27. Houd de eigen deskundigheid op peil.
28. Aanvaard enkel taken die binnen de deskundigheid vallen.

3.4 Verslaglegging

29. Doe recht aan een ieder die aan het onderzoek en het verkrijgen en/of verwerken van de data heeft bijgedragen.
30. Sta voor een eerlijke toedeling en volgorde van auteurschap. Volg hierbij de binnen de discipline(s) geldende normen.
31. Alle auteurs moeten een wezenlijke intellectuele bijdrage hebben geleverd aan tenminste één van de volgende elementen: de opzet van het onderzoek, de verwerving van data, de data-analyse of de interpretatie van de bevindingen.
32. Alle auteurs moeten de definitieve versie van het wetenschappelijke product hebben goedgekeurd.
33. Alle auteurs zijn volledig verantwoordelijk voor de inhoud van het wetenschappelijke product, tenzij dit daarin anders is vermeld.
34. Presenteer op zorgvuldige wijze bronnen, data en argumenten.
35. Wees transparant over de gevolgde methode en werkwijze, en leg deze waar relevant vast in onderzoeksprotocollen, logboeken, *lab journals* of verslagen. De wetenschappelijke argumentatie moet helder zijn en de stappen in het onderzoeksproces moeten controleerbaar zijn. Doorgaans zal dit betekenen dat het onderzoek voldoende gedetailleerd moet zijn beschreven om de dataverzameling te kunnen repliceren en de data-analyse te kunnen herhalen.
36. Wees expliciet over relevante niet-gerapporteerde data die conform de onderzoeksopzet wel verzameld zijn maar tot andere conclusies dan de wel gerapporteerde zouden kunnen leiden.
37. Wees helder over de resultaten en conclusies en over de reikwijdte daarvan.
38. Wees expliciet over onzekerheden en contra-indicaties en trek geen ongefundeerde conclusies.
39. Wees expliciet over serieuze alternatieve inzichten die relevant kunnen zijn voor de interpretatie van de data en de onderzoeksresultaten.
40. Doe bij het overnemen van ideeën, procedures, resultaten en tekst recht aan het betrokken wetenschappelijk werk van anderen en verwijs zorgvuldig naar de bron.
41. Vermijd onnodig hergebruik van eerder

13. Zie de website van GoFair: <https://www.go-fair.org/fair-principles/>.

14. Zie de bijlage voor een overzicht van de in dit verband meest relevante wettelijke voorschriften en gedragscodes.

gepubliceerde teksten waarvan men zelf auteur of medeauteur was.

- a. Wees transparant over het hergebruik door te verwijzen naar de oorspronkelijke publicatie.
  - b. Die verwijzing is niet nodig bij hergebruik op kleine schaal en bij hergebruik van inleidende passages en beschrijvingen van de toegepaste methode.¹⁵
42. Geef altijd bronvermelding bij hergebruik van onderzoeksmateriaal dat kan worden gebruikt voor meta-analyse of analyse van gepoolde data.
  43. Vermijd overbodige referenties en maak de bibliografie niet onnodig lang.
  44. Wees open en volledig over de rol van externe belanghebbenden, opdrachtgevers, financiers, mogelijke belangenconflicten en relevante nevenwerkzaamheden.
  45. Maak de onderzoeksgegevens en de onderzoeksdata na afloop van het onderzoek zoveel mogelijk publiek beschikbaar. Leg, als onderzoeksgegevens en/of de onderzoeksdata niet voor het publiek beschikbaar gemaakt kunnen worden, de valide redenen¹⁶ daarvoor vast.

3.5 Beoordeling en peer review

46. Wees als *peer reviewer* of beoordelaar eerlijk en zorgvuldig en motiveer de beoordeling.
47. Maak geen gebruik van informatie die ter kennis is gekomen in het kader van een beoordeling, tenzij daarvoor expliciet toestemming is verkregen.
48. Gebruik het systeem van peer review niet om zonder evidente reden additionele citaties te bewerkstelligen met als doel de eigen of andermans citatiescores te verhogen (*citation pushing*).
49. Beoordeel niet als twijfel kan rijzen over de eigen onafhankelijkheid, bijvoorbeeld vanwege mogelijke zakelijke of financiële belangen.
50. Beoordeel niet, of alleen in algemene zin, buiten het domein van de eigen deskundigheid.
51. Werk loyaal mee aan in- en externe beoordelingen van het eigen onderzoek.
52. Richt geen wetenschappelijk tijdschrift op dat op publicaties niet de vereiste kwaliteitscontroles toepast en verleen geen medewerking aan zo'n tijdschrift.

3.6 Communicatie

53. Wees eerlijk in publieke communicatie en helder over de beperkingen van het onderzoek en van de eigen expertise. Communiceer pas over onderzoeksresultaten aan het algemene publiek als er voldoende zekerheid over de resultaten bestaat.
54. Wees bij deelname aan het publieke debat open en eerlijk over de rol waarin die deelname plaatsvindt en over de aard en status van die deelname.
55. Wees open en eerlijk over mogelijke belangenconflicten.

3.7 Normen die voor alle onderzoeksfasen gelden

56. Zorg als begeleider, projectleider, onderzoeksdirecteur of leidinggevende in alle onderzoeksfasen voor een open en inclusieve cultuur.
57. Laat als begeleider, projectleider, onderzoeksdirecteur of leidinggevende elk handelen na waardoor de onderzoeker wordt aangezet om een of meer van de normen uit dit hoofdstuk niet na te leven.
58. Vertraag of belemmer het werk van andere onderzoekers niet op onbehoorlijke wijze.
59. Stel niet-naleven door andere onderzoekers of tekortschietende reacties daarop door de instelling aan de orde als daarvoor voldoende aanleiding is.
60. Uit geen beschuldiging van schending van de wetenschappelijke integriteit waarvan men weet of had moeten weten dat deze onjuist is.
61. Maak geen oneigenlijk gebruik van onderzoeksfondsen.

15. Zie KNAW, *Correct Citeren. Briefadvies KNAW April 2014*, Amsterdam, april 2014: <https://www.knaw.nl/nl/actueel/publicaties/correct-citeren>.

16. Valide redenen, waaronder vertrouwelijkheid, kunnen worden gevonden in: Europese Raad, Raadsconclusies: The transition towards an Open Science system, paragraph 14 (Brussel, 27/05/2016, 9526/16, via: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/en/pdf).

4. Zorgplichten van de instelling

4. Zorgplichten van de instelling

4.1 Inleiding

De instelling zorgt voor een werkomgeving waarbinnen goede onderzoekspraktijken worden bevorderd en gewaarborgd. De instelling zorgt ervoor dat onderzoekers kunnen werken in een veilige, inclusieve en open omgeving, waarin zij zich verantwoordelijk en aanspreekbaar voelen, dilemma's kunnen delen en gemaakte fouten kunnen bespreken zonder bang te hoeven zijn voor de consequenties ('*blame-free reporting*').

Deze verplichtingen van de instelling zijn zorgplichten. De instelling moet daaraan voldoen om te bevorderen dat onderzoekers zich aan de normen voor goede onderzoekspraktijken kunnen en zullen houden. Veel van deze zorgplichten betreffen verscheidene lagen binnen de instelling: ze brengen ook verplichtingen mee voor de verschillende in die lagen werkzame functionarissen, in het bijzonder begeleiders, projectleiders, onderzoeksdirecteuren, leidinggevend en bestuurders van de instelling.

De in hoofdstuk 5 geregelde klachtmogelijkheid staat niet open met betrekking tot zorgplichten. Uiteraard kunnen interne toezichthoudende organen zoals de Raad van Toezicht en/of medezeggenschapsorganen aan het naleven van zorgplichten door de instelling aandacht besteden.

4.2 Training en supervisie

1. Creëer bewustzijn over wetenschappelijke integriteit in de organisatie en verzorg of faciliteer waar nodig trainingen voor onderzoekers, ondersteunende staf en leidinggevend.
2. Veranker de aandacht voor wetenschappelijke integriteit in het onderwijs aan universiteiten en hogescholen.
3. Draag bij aan een werkomgeving waarin verantwoorde onderzoekspraktijken worden gefaciliteerd.
4. Zorg dat beginnende onderzoekers en promovendi

worden begeleid door daartoe gekwalificeerde personen.

5. Zorg voor transparante en eerlijke procedures bij aanstelling, bevordering of beloning.

4.3 Onderzoekscultuur

6. Zorg ervoor dat alle relevante wettelijke voorschriften, gedragscodes, instructies en protocollen worden nageleefd.
7. Bevorder een onderzoekscultuur waarin de normen uit hoofdstuk 3 zijn verankerd en neem maatregelen als er signalen zijn dat deze niet worden nageleefd of dat het risico daartoe bestaat.
8. Zorg voor heldere instructies, protocollen of andere middelen die de onderzoeker steun bieden en inzicht in wat een goede onderzoekspraktijk binnen de discipline(s) en instelling impliceert.
9. Zorg voor passende maatregelen om te voorkomen dat de normen niet worden nageleefd. Zie daartoe onder meer toe op de kwaliteit en intensiteit van de begeleiding van beginnende onderzoekers zoals promovendi en op de samenstelling van promotiecommissies.
10. Zorg voor een open, veilige en inclusieve onderzoekscultuur waarin onderzoekers:
  - a. de normen voor goede onderzoekspraktijken met elkaar bespreken,
  - b. elkaar op het naleven van die normen aanspreken, en
  - c. bij een redelijk vermoeden van niet-naleven van die normen bereid zijn dit te melden bij de commissie of functionaris als bedoeld onder 21 of een vertrouwenspersoon als bedoeld onder 20.

4.4 Databeheer

11. Verzorg een onderzoeksinfrastructuur waarin goed databeheer de regel is en wordt gefaciliteerd.
12. Zorg dat data, softwarecodes, protocollen,

onderzoeksmateriaal en bijbehorende meta-data zoveel als mogelijk duurzaam bewaard kunnen worden.

13. Zorg dat alle data, softwarecodes en onderzoeksmaterialen, al dan niet gepubliceerd, worden beheerd en gedurende een voor de discipline(s) en methodologie passende periode veilig worden bewaard.
14. Zorg dat data, in navolging van de FAIR-beginselen²⁷, zoveel als mogelijk openbaar en toegankelijk zijn en voor zover noodzakelijk vertrouwelijk blijven.
15. Zorg dat inzichtelijk is hoe toegang tot data, softwarecodes en onderzoeksmateriaal kan worden verkregen.

4.5 Openbaarmaking en verspreiding

16. Zorg dat in overeenkomsten met opdrachtgevers en financiers eerlijke afspraken worden gemaakt over het al dan niet openbaar en toegankelijk maken van data en onderzoeksmateriaal.
17. Zorg dat communicatie van onderzoeksresultaten naar het publiek zorgvuldig plaatsvindt.

4.6 Ethische normstelling en procedures

18. Zorg waar nodig voor ethische toetsing, bijvoorbeeld door één of meer ethische commissies op te richten en deze adequaat te ondersteunen. Die commissies kunnen onderzoekers – al dan niet bindend – adviseren over zaken als inzet van en omgang met patiënten, proefpersonen en proefdieren, mogelijke risico's van het openbaar maken van data, gebruik van menselijke weefsels, risico's voor het milieu of voor cultureel erfgoed, en mogelijke belangenconflicten.
19. Publiceer op de instellingswebsite welk beleid wordt gevoerd met betrekking tot het vastleggen en openbaar maken van relevante nevenwerkzaamheden, nevenfuncties en nevenbelangen, en welke maatregelen zijn getroffen om dit beleid uit te voeren.
20. Zorg voor de benoeming en facilitering van goed bereikbare vertrouwenspersonen wetenschappelijke integriteit.
21. Zorg voor een commissie of functionaris voor de behandeling van klachten als bedoeld in paragraaf 5.4.

17. Zie de website van GoFair: <https://www.go-fair.org/fair-principles/>.

5. Niet-naleven van de normen: maatregelen en sancties

5. Niet-naleven van de normen: maatregelen en sancties

5.1 Inleiding

Onder 'normen' verstaat dit hoofdstuk: de in hoofdstuk 3 neergelegde normen voor goede onderzoekspraktijken en de in paragraaf 3.1 bedoelde aanvullende normen voor een discipline of instelling. Onder 'wegingscriteria' verstaat dit hoofdstuk de in paragraaf 5.2, onder C, genoemde wegingscriteria.

De onderzoeker, de begeleider, de projectleider, de onderzoeksdirecteur, de leidinggevendenden en de bestuurders van de instelling moeten zich er steeds voor inzetten dat de normen zorgvuldig worden nageleefd. Niet-naleven van normen doet afbreuk aan de professionele verantwoordelijkheden. Dat schaadt het onderzoeksproces en de relatie tussen onderzoekers, en mogelijk ook het vertrouwen in en de geloofwaardigheid van het onderzoek.

In paragraaf 5.2 worden aan de instellingsbesturen en de in paragraaf 5.4, onder 1, bedoelde commissies en functionarissen richtlijnen gegeven voor de bepaling in concrete gevallen van de ernst van het niet-naleven van normen, inclusief de daarbij te hanteren wegingscriteria. Paragraaf 5.3 gaat over zo nodig te treffen maatregelen en sancties, paragraaf 5.4 over de indiening en behandeling van klachten over veronderstelde schending van de wetenschappelijke integriteit.

5.2 Schending van de wetenschappelijke integriteit, bedenkelijk gedrag of lichte tekortkoming

A. Schending van de wetenschappelijke integriteit

In ernstige gevallen leidt niet-naleven van één of meer normen tot schending van de wetenschappelijke integriteit: door de onderzoeker en, voor zover van toepassing, door de begeleider, projectleider,

onderzoeksdirecteur of leidinggevende die tot dat niet-naleven heeft aangezet.

1. De duidelijkste voorbeelden van schending van de wetenschappelijke integriteit zijn: fabriceren, vervalsen of plagiaat.
Fabriceren is het verzinnen van data of onderzoeksresultaten en er verslag van doen alsof ze echt zijn (norm 19 uit hoofdstuk 3).
Vervalsen is het manipuleren van onderzoeksmateriaal, apparatuur of processen om datagegevens of onderzoeksresultaten zonder rechtvaardiging te wijzigen, achter te houden of te verwijderen (norm 21).
Plagiaat is het gebruik zonder passende erkenning van ideeën, werkwijzen, resultaten of teksten van een ander (normen 34, 40).
In sommige gevallen echter is plagiaat van zo geringe omvang en betekenis dat de kwalificatie 'schending van de wetenschappelijke integriteit' te zwaar is.
2. Als de volgende normen niet worden nageleefd, hangt het van de uitkomst van de weging met behulp van de wegingscriteria af of de kwalificatie 'schending van de wetenschappelijke integriteit' op haar plaats is dan wel een minder zware kwalificatie:
  - ontwerp: normen 7, 8 en 14
  - uitvoering: normen 18, 22 en 23
  - verslaglegging: normen 30, 36, 38, 42, 44 en 45
  - beoordeling en peer review: normen 47 en 49
  - communicatie: norm 53 en 55
  - algemene normen: 57, 58 en 60.
3. Bij niet-naleven van een andere norm zal in het licht van de wegingscriteria voor de kwalificatie 'schending van wetenschappelijke integriteit' slechts bij uitzondering aanleiding zijn.

B. Bedenklijk gedrag of lichte tekortkoming

In gevallen waarin de kwalificatie 'schending van wetenschappelijke integriteit' te zwaar moet worden geacht, is het mogelijk het niet-naleven van normen als 'bedenklijk gedrag' te kwalificeren, of, in de minst zware gevallen, als een 'lichte tekortkoming'. Welke van deze kwalificaties in het concrete geval op haar plaats is, hangt af van de uitkomst van een weging met behulp van de wegingscriteria. Bij een 'lichte tekortkoming' zal er in het algemeen geen aanleiding zijn voor maatregelen als bedoeld in paragraaf 5.3.

C. Wegingscriteria

Bij de wegingen door het instellingsbestuur en de in paragraaf 5.4, onder 1, bedoelde commissie of functionaris zijn in het bijzonder de volgende wegingscriteria van belang:

- a. de omvang van het niet-naleven;
- b. de mate waarin het niet-naleven opzettelijk heeft plaatsgevonden, of een vorm van grove nalatigheid was, dan wel het gevolg was van slordigheid of onwetendheid;
- c. de mogelijke gevolgen voor de validiteit van het betrokken onderzoek en voor de stand van de wetenschap ter zake;
- d. de mogelijke effecten op het vertrouwen in de wetenschap en tussen wetenschappers;
- e. de overige mogelijke gevolgen voor individuen, de samenleving of de omgeving;
- f. het mogelijke voordeel voor de onderzoeker of andere belanghebbenden;
- g. of het om een wetenschappelijke publicatie gaat dan wel een populairwetenschappelijke uiting, onderwijsmateriaal of advies;
- h. de opvattingen in de discipline(s) over de ernst van het niet-naleven;
- i. de positie en ervaring van de onderzoeker;
- j. de mate waarin de onderzoeker vaker is tekortgeschoten;
- k. of de instelling bij de uitvoering van haar zorgplichten is tekortgeschoten;
- l. de tijd die verlopen is voordat van binnen of buiten de instelling tegen het niet-naleven actie is ondernomen.

5.3 Sancties en andere maatregelen

Als het instellingsbestuur vermoedt dat één of meer normen niet zijn nageleefd, zorgt het dat dit integer en eerlijk wordt onderzocht. Als na onderzoek niet-naleven van één of meer normen is komen vast te staan, is aan de orde of het geboden is sancties op te leggen en/of andere maatregelen te treffen. Daarbij is

onder andere van belang of het gaat om een 'schending van de wetenschappelijke integriteit', of 'bedenklijk gedrag', dan wel een 'lichte tekortkoming'. Als het vermoeden niet terecht blijkt, worden passende herstelmaatregelen getroffen.

Sancties

Als de wetenschappelijke integriteit is geschonden, zal het instellingsbestuur steeds moeten bezien of het mogelijk en wenselijk is een sanctie op te leggen. Een sanctie moet uiteraard steeds passend en proportioneel zijn. De instelling beschikt ten eerste zelf over bevoegdheden tot het opleggen van rechtspositionele sancties in ernstige gevallen, bijvoorbeeld berisping, overplaatsing, degradatie of ontslag. Daarnaast kan de instelling bevorderen dat de bevoegdheid als promotor op te treden wordt opgeschort. Verder kan de instelling het nodig achten om zich te wenden tot instanties die belast zijn met toezicht of bevoegd zijn (andere) bestuursrechtelijke, tuchtrechtelijke of strafrechtelijke sancties op te leggen.

Andere maatregelen

Los van de vraag of een sanctie moet worden opgelegd, is van belang dat steeds bezien wordt of het nodig is andere passende maatregelen te treffen. Daarvoor is in het bijzonder aanleiding in geval van herhaald niet-naleven of een meer dan incidenteel voorkomende met de normen strijdige praktijk.

Ook als voor sancties geen aanleiding is, kan niet-naleven van de normen niet onbesproken blijven. Steeds moeten onderzoekers elkaar, hun ondergeschikten, hun begeleiders, hun projectleiders, onderzoeksdirecteuren en leidinggevenden daarop aanspreken, om te zorgen dat de kwaliteitszorg wordt verbeterd, herhaling wordt voorkomen en nadelige gevolgen worden hersteld of beperkt (bijvoorbeeld door rectificeren of terugtrekken van publicaties). Het instellingsbestuur treft hiertoe zelf maatregelen of spreekt anderen erop aan. Hierbij kan het verschil maken of het gaat om een schending van de wetenschappelijke integriteit, bedenklijk gedrag of een lichte tekortkoming. Het kan ook nodig zijn dat de instelling tevens preventieve - individuele of algemene - maatregelen treft om te zorgen dat onderzoekspraktijken worden verbeterd, alle normen goed worden nageleefd en tijdige detectie plaatsvindt (zie ook de zorgplichten in hoofdstuk 4).

5.4 Klachten over schending van de wetenschappelijke integriteit

Als wordt verondersteld dat de wetenschappelijke integriteit is geschonden, kan hierover een klacht worden ingediend bij een door de instelling daartoe aangewezen commissie of functionaris. De instelling zorgt voor een zorgvuldige en eerlijke procedure voor de behandeling van die klachten en de daarop volgende besluitvorming. Deze procedure wordt ook gevolgd als het instellingsbestuur zelf, los van een klacht, een onderzoek naar mogelijke schending van de wetenschappelijke integriteit geboden acht.

Voor de behandeling en besluitvorming gelden de volgende uitgangspunten:

1. Het onderzoek wordt naar aanleiding van de klacht of het verzoek van het instellingsbestuur door de daartoe aangewezen commissie of functionaris verricht.
2. Onder betrokkene wordt hierna verstaan: degene naar wiens handelen het onderzoek wordt verricht. Dat kan ook iemand zijn die niet meer bij of voor de instelling werkzaam is.
3. Een klacht kan alleen worden ingediend over een veronderstelde schending van de wetenschappelijke integriteit (zie 5.2, onder A).
4. In de klacht of het verzoek moet voldoende zijn onderbouwd waarom klager of verzoeker de wetenschappelijke integriteit geschonden acht.
5. Over methodologische discussies en regulier wetenschappelijk debat kan geen klacht worden ingediend.
6. Een anonieme klacht over een veronderstelde schending van de wetenschappelijke integriteit wordt slechts in behandeling genomen als het instellingsbestuur daartoe aanleiding ziet omdat het van oordeel is dat:
  - a. zwaarwegende publieke belangen of zwaarwegende belangen van de instelling of van betrokkene daartoe nopen en
  - b. het feitenonderzoek zonder inbreng van klager kan plaatsvinden.
7. De commissie of de functionaris kan van behandeling of verdere behandeling afzien zodra duidelijk is dat de klacht of het verzoek:
  - a. uitsluitend een professioneel verschil van opvatting betreft,
  - b. slechts is terug te voeren op een arbeidsconflict, of
  - c. niet tot het oordeel kan leiden dat het handelen van betrokkene een schending van de wetenschappelijke integriteit behelst.
8. Klager en betrokkene kunnen zich tot een vertrouwenspersoon van de instelling wenden.
9. De behandelingsprocedure met betrekking tot het onderzoek en een eventuele second opinion:
  - voorziet in eerlijke behandeling, waaronder hoor en wederhoor en beschikbaarstelling van alle relevante informatie aan klager en betrokkene;
  - is vertrouwelijk;
  - is zo ingericht dat klager en betrokkene geen onnodig nadeel ondervinden;
  - wordt binnen een redelijke termijn afgehandeld;
  - wordt uitgevoerd door deskundigen die geen belang hebben bij de zaak;
  - wordt door de instelling vastgelegd in een heldere regeling, die eenvoudig vindbaar is.
10. a. De in punt 9 bedoelde regeling bevat, indien voor de instelling relevant, bepalingen over wanneer en onder welke condities de niet-publiek beschikbare delen van wetenschappelijk onderzoek of de data voor controle ter beschikking worden gesteld. Hierbij wordt in ieder geval bepaald welke personen bevoegd zijn om deze controle uit te voeren, op welke wijze de controle dient te worden uitgevoerd en op welke wijze van de bevindingen verslag wordt gedaan.
b. Voor zeer uitzonderlijke gevallen kan in deze regeling worden opgenomen dat er, conform paragraaf 3.2 art 12.b., zwaarwegende redenen kunnen zijn om delen van het onderzoek, inclusief de data, niet beschikbaar te stellen voor vertrouwelijk onderzoek naar een veronderstelde schending van de wetenschappelijke integriteit. Deze gevallen behoeven vastlegging en de instemming van het bestuur van de instelling voorafgaand aan het gebruik van de onderzoeksgegevens en/of de onderzoeksdata binnen het wetenschappelijk onderzoek alsmede vermelding in de eventuele openbaarmaking van de onderzoeksresultaten.
11. De commissie of de functionaris kan beslissen dat zij of hij, in afwijking van punt 9, eerste bolletje, informatie niet aan klager en/of betrokkene beschikbaar stelt, indien daarvoor gewichtige redenen zijn.
12. Betrokkene wordt geacht onschuldig te zijn tot het tegendeel is bewezen.
13. De commissie of functionaris beoordeelt of de wetenschappelijke integriteit is geschonden.

14. Na het oordeel van de commissie of functionaris geeft het bestuur van de instelling zijn aanvankelijk oordeel daarover, en stelt hij klager en betrokkene hiervan terstond schriftelijk in kennis.
15. Klager en betrokkene kunnen binnen zes weken een *second opinion* vragen, bijvoorbeeld bij het Landelijk Orgaan voor Wetenschappelijke Integriteit (LOWI).
16. Als niet binnen zes weken een *second opinion* is gevraagd, stelt het bestuur van de instelling zijn definitieve oordeel vast. Is wel een *second opinion* gevraagd, dan betreft het bestuur die bij zijn definitieve oordeel.
17. Tegelijk met zijn definitieve oordeel besluit het bestuur van de instelling over sancties en maatregelen als bedoeld in 5.3.
18. Daarna zorgt het bestuur van de instelling, in ieder geval als is vastgesteld dat de wetenschappelijke integriteit is geschonden, voor geanonimiseerde openbaarmaking van de bevindingen en het definitieve oordeel.
19. Het bestuur van de instelling zorgt dat de rechten van klager en betrokkene worden beschermd en dat klager en betrokkene in hun loopbaanperspectieven of anderszins geen onnodig nadeel ondervinden.
20. Het bestuur van de instelling is niet verplicht voor rechtsbijstand zorg te dragen, maar kan besluiten dat wel te doen.

Bijlage

Bijlage

Voorbeelden van wettelijke voorschriften en gedragscodes die overlappen met of grenzen aan de normen voor verantwoorde onderzoekspraktijken

1. Algemene verordening gegevensbescherming (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=NL>)
2. Archiefwet (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0007376/2015-07-18>)
3. Besluit genetisch gemodificeerde organismen (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0035090>)
4. Besluit stralingsbescherming (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0012702>)
5. Code of Ethics for research in the Social and Behavioural Sciences involving human subjects (<http://www.nethics.nl/Gedragscode-Ethical-Code/>)
6. Onderzoeksgegevensbankenwet (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0010591/2017-09-01/>)
7. Embryowet (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0013797>)
8. Gedragscode gezondheidsonderzoek (https://www.federa.org/sites/default/files/bijlagen/coreon/gedragscode_gezondheidsonderzoek.pdf)
9. Gedragscode verantwoord omgaan met lichaamsmateriaal ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek (https://www.federa.org/sites/default/files/images/codegoedgebruik_versiea4_juli_2015_beeldmerk_federa_en_coreon_corr_pag_4_jvds.pdf)
10. Regeling genetisch gemodificeerde organismen (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0035072>)
11. Norm betreffende dieren die voor wetenschappelijke doeleinden worden gebruikt (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0063&from=EN>)
12. Sectorale regeling nevenwerkzaamheden van de VSNU (<http://www.vsnu.nl/files/VSNU%202017/Sector%20regeling%20nevenwerkzaamheden%202017.pdf>)
13. Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0040940/2018-05-25>)
14. UNESCO Recommendation on Science and Scientific Researchers (http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=49455&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html)
15. Wet foetaal weefsel (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0012983>)

16. Wet Huis voor de klokkenluiders
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0037852/2016-07-01>)
17. Wet medisch wetenschappelijk onderzoek met mensen
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0009408>)
18. Wet milieubeheer
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0003245>)
19. Wet op de dierproeven
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0003081>)
20. Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst
(http://wetten.overheid.nl/BWBR0005290/#Boek7_Titeldeel7_Afdeling5)
21. Wet op de medische hulpmiddelen
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0002697>)
22. Wet op het bevolkingsonderzoek
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0005699>)
23. Internationale, Europese en nationale wetten inzake intellectuele eigendom, onder andere:
  - a. Auteurswet
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0001886/2017-09-01>)
  - b. Rijksoctrooiwet 1995
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0007118/2017-03-01>)
  - c. Wet op de naburige rechten
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0005921/2017-09-01>)
  - d. Zaaizaad- en plantgoedwet 2005
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0018040/2017-09-01>)
24. Wet- en regelgeving gerelateerd aan (staats)veiligheid en staatsgeheimen, onder andere:
  - a. Algemene Beveiligingseisen DefensieOpdrachten (ABDO 2006 voor lopende opdrachten en ABDO 2017 voor nieuwe opdrachten)
(<https://www.defensie.nl/downloads/beleidsnota-s/2006/08/13/abdo-2006>)
(<https://www.defensie.nl/downloads/beleidsnota-s/2017/06/13/abdo-2017>)
  - b. Besluit Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst Bijzondere Informatie 2013
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0033507/2013-06-01>)
  - c. Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0014194/2016-01-01>)
  - d. Wet politiegegevens
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0022463/2018-05-01>)
  - e. Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0039896/2018-05-01>)
  - f. Wet op de veiligheidsonderzoeken
(<http://wetten.overheid.nl/BWBR0008277/2015-09-01>)

Colofon

Commissie herziening Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit:

Schrijfcommissie

Prof. dr. Keimpe Algra (voorzitter)
Prof. dr. Lex Bouter
Prof. mr. dr. Antoine Hol
Mr. dr. Jan van Kreveld

Overige leden

Dr. Daan Andriessen
Prof. dr. mr. Catrien Bijleveld
Prof. dr. Roberta D'Alessandro
Prof. dr. Jenny Dankelman
Prof. dr. Peter Werkhoven

Adviseur van de commissie

Drs. Erik van de Linde (KNAW)

Secretaris van de commissie

Drs. Kim Huijpen samen met mr. drs. Danny Groenenberg en collega's (VSNU)

Vertaling

Taalcentrum-VU, dr. Joel Anderson en schrijfcommissie

Opmaak

Bas van der Horst (BUREAUBAS)

KNAW

NEDERLANDSE FEDERATIE VAN
UNIVERSITAIR MEDISCHE CENTRA

Nederlandse Organisatie
voor Wetenschappelijk Onderzoek

TOfederatie

De samenwerkende organisaties
in toegepast onderzoek

Vereniging
Hogescholen

VSNU

vereniging van universiteiten
association of universities
THE NETHERLANDS